

OPIS PRODUKTU FINALNEGO PROJEKTU INNOWACYJNEGO TESTUJĄCEGO „ŚWIAT DOBREJ PRZYSZŁOŚCI”

Temat innowacyjny: Poszukiwanie metod wczesnej interwencji socjalnej i przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu dzieci i młodzieży

Nazwa projektodawcy: Fundacja Inicjatyw Menedżerskich

Tytuł projektu: Świat dobrej przyszłości

Numer umowy: POKL.07.02.02-06-104/10-02

Projekt „Świat dobrej przyszłości” został wyróżniony w Konkursie Dobre Praktyki EFS 2013 uzyskując tytuł „Najlepszej inwestycji w człowieka 2013”

Lublin, styczeń 2014

SPIS TREŚCI

WPROWADZENIE	3
1.NAZWA PRODUKTU FINALNEGO.....	9
2.PROBLEM, NA KTÓRY ODPOWIADA INNOWACJA.....	11
2. 1. PROBLEM GŁÓWNY	11
2.2. GRUPY DOCELOWE INNOWACJI	14
2.3. CO NOWEGO PROJEKT WNOSI DO OBECNIE STOSOWANEJ PRAKTYKI?.....	17
3.UŻYTKOWNICY, KTÓRZY MOGĄ ZASTOSOWAĆ INNOWACJĘ.....	19
4.DZIAŁANIA /NAKŁADY/, ZMIANY KONIECZNE DO WDROŻENIA INNOWACJI.....	19
5.DOSTĘPNOŚĆ PRODUKTU FINALNEGO DLA JEGO PRZYSZŁYCH UŻYTKOWNIKÓW	20
6.ZMIANY W ZAKRESIE STRATEGII UPOWSZECZNIANIA.....	22
7.ZMIANY W ZAKRESIE STRATEGII WŁĄCZANIA DO GŁÓWNEGO NURTU	22
Załączniki:.....	23

WPROWADZENIE

Wypracowany produkt w ramach projektu innowacyjnego „Świat dobrej przyszłości” testowany był w 12 placówkach opiekuńczo-wychowawczych województwa lubelskiego w okresie od marca 2012 r. do grudnia 2013 r.

Projekt pokazał nowe kierunki i metody pracy wychowawców w domach dziecka, dzięki którym udało się rozpoznać oraz rozwinąć posiadane talenty, potencjały i predyspozycje u młodzieży.

W naszych działaniach wychowawca pełnił rolę nie tylko opiekuna, ale także był doradcą i autorytetem wspierającym dziecko we wszystkich aspektach jego życia. Oprócz wychowawców z młodzieżą pracowali również mentorzy – byli wychowankowie domów dziecka, którzy umiejętnie motywowali oraz uświadamiali, że własną pracą i zaangażowaniem można osiągnąć sukces i zrealizować zaplanowane cele. Dzięki nowemu podejściu do procesu wychowawczego w domach dziecka udało się :

- zminimalizować negatywne skutki pobytu w placówce opiekuńczo- wychowawczej;
- wyposażać wychowanków w umiejętności identyfikacji własnego systemu wartości i podejmowania decyzji w oparciu o ten system;
- poprawić efektywności podejmowanych działań w zakresie wczesnej interwencji socjalnej i przeciwdziałaniu społecznemu wychowanków domów dziecka w wieku 15-18 lat pochodzących z rodzin patologicznych.

Prezentowany produkt finalny jest zgodny z opisem zawartym w Strategii Projektu Innowacyjnego Testującego w zakresie celu ogólnego, celów szczegółowych, wskaźników, grupy docelowej, metodologii pracy wychowawców i mentorów. Jednak w wyniku monitoringu procesu testowania oraz ewaluacji produktu autorzy innowacji zdecydowali się na wprowadzenie zmian w poniżej wskazanych materiałach:

1. SCENARIUSZE DLA TUTORÓW I MENTORÓW

W zakresie scenariuszy dla tutorów i mentorów dokonano następujących zmian:

- Wymieniono 6 ćwiczeń na bardziej przystępne dla wychowanków;
- Dodano 5 nowych ćwiczeń w kluczowych obszarach do rozwoju;
- Dołączono 3 dodatkowe opracowania tematyczne do wybranych ćwiczeń, aby wesprzeć merytorycznie tutorów i mentorów.

SCENARIUSZE DLA TUTORÓW				
I	Obszar kompetencji	Obecne ćwiczenie	Nowe ćwiczenie	Dokonana zmiana oraz uzasadnienie
kompetencje społeczne	Umiejętności społeczne	Mydélka	Konflikty w relacjach	Wymiana ćwiczenia pozwala lepiej pracować z problematyką konfliktu relacyjnego w życiu wychowanków.
		Ja jestem ok, Ty jesteś ok	-	Modyfikacja ćwiczenia w celu ograniczenia konieczności notowania przez wychowanka. Konieczność pisania w formularzach jest dla wychowanków wyzwaniem i powoduje zniechęcenie do pracy.
	Empatia	4 rodzaje uszu	Porozumienie	Wymiana ćwiczenia pozwalająca lepiej zrozumieć różnicę pomiędzy wydarzeniami z udziałem innych osób a emocjami, jakie w nas powodują.
Kompetencje osobiste	Samoświadomość	Moje idealne ja	Jestem, potrafię, posiadam	Wymiana ćwiczenia ułatwiająca poznanie siebie poprzez dostrzeżenie posiadanych cech wrodzonych oraz nabytych umiejętności oraz postaw.
		-	Temperament	Dodatkowe ćwiczenie dodane w celu uświadomienia wychowankom, iż rodzą się z pewnymi tendencjami intro bądź ekstrawertycznymi, które mają bezpośredni wpływ na ich emocjonalne potrzeby oraz sposób wchodzenia w relacje

				<p>międzyludzkie.</p> <p>Dołączono dodatkowy materiał merytoryczny wraz z testem na typ temperamentu.</p>
	Samoregulacja	Stop odwiekaniu	-	<p>Modyfikacja ćwiczenia w celu ograniczenia konieczności notowania przez wychowanka. Konieczność pisania w formularzach jest dla wychowanków wyzwaniem i powoduje zniechęcenie do pracy.</p>
	Motywacja	Ja w encyklopedii	-	<p>Modyfikacja ćwiczenia w celu ograniczenia konieczności notowania przez wychowanka. Konieczność pisania w formularzach jest dla wychowanków wyzwaniem i powoduje zniechęcenie do pracy.</p>
Kompetencje zawodowe		-	Od zera do milionera	<p>Dodatkowe ćwiczenie prezentujące sylwetki znanych osób, które, mimo trudnych początków, osiągnęły ogromne sukcesy zawodowe. Ćwiczenie stanowi dodatkową motywację i inspirację do wzięcia odpowiedzialności za własną przyszłość.</p>
	Planowanie ścieżki kariery	Test pasji	-	<p>Modyfikacja ćwiczenia w celu ograniczenia konieczności notowania przez wychowanka. Konieczność pisania w formularzach jest dla wychowanków wyzwaniem i powoduje zniechęcenie do pracy.</p>
		-	Miejsce mocy	<p>Dodatkowe ćwiczenie pozwalające odnaleźć zawód/sposób na zarabianie pieniędzy zgodny z możliwościami oraz predyspozycjami wychowanka.</p>

SCENARIUSZE DLA MENTORÓW				
	Obszar kompetencji	Obecne ćwiczenie	Nowe ćwiczenie	Dokonana zmiana oraz uzasadnienie
kompetencje społeczne	Umiejętności społeczne	Asertywność dobrze pojęta	-	Dołączono dodatkowy materiał dydaktyczny na temat asertywności aby wesprzeć merytorycznie mentora.
		Góra postaw	-	Dołączono dodatkowy materiał dydaktyczny na temat znaczenia postaw/nastawienia aby wesprzeć merytorycznie mentora.
		Ja to ja, Ty to ty	-	Modyfikacja ćwiczenia w celu ograniczenia konieczności notowania przez wychowanka. Konieczność pisania w formularzach jest dla wychowanków wyzwaniem i powoduje zniechęcenie do pracy.
kompetencje osobiste	Samoświadomość	Moje wartości	Samokoncept	Dokonano zmiany na ćwiczenie bardziej przystępne dla młodych wychowanków.
		-	Głębokie przekonania	Dodatkowe ćwiczenie pomagające zrozumieć znaczenie, jakie mają w naszym myśleniu i zachowaniu przekonania, które nieświadomie przechowujemy w umyśle.
	Samoregulacja	Moje nawyki	-	Modyfikacja ćwiczenia w celu ograniczenia konieczności notowania przez wychowanka. Konieczność pisania w formularzach jest dla wychowanków wyzwaniem i powoduje zniechęcenie do pracy.
		Rozumienie emocji	Strategie działania	Dokonano zmiany na ćwiczenie bardziej przystępne dla młodych wychowanków.
	Motywacja	Wywiad z człowiekiem sukcesu	-	Modyfikacja ćwiczenia w celu ograniczenia konieczności notowania przez wychowanka. Konieczność pisania w formularzach jest dla wychowanków wyzwaniem i powoduje zniechęcenie do pracy.

		Jestem na nie	-	Modyfikacja ćwiczenia w celu ograniczenia konieczności notowania przez wychowanka. Konieczność pisania w formularzach jest dla wychowanków wyzwaniem i powoduje zniechęcenie do pracy.
kompetencje zawodowe	Planowanie ścieżki kariery	-	Mapa myśli	Dodatkowe ćwiczenie pomagające zebrać potencjalne możliwości rozwoju zawodowego oraz określić najbardziej sensowne kierunki dalszego rozwoju.

W ramach wprowadzanych zmian dopisano także instrukcję wypełniania i interpretacji *Kwestionariusza wzorów zachowań interpersonalnych*. Ewaluacja produktu pokazała, iż doprecyzowania teoretycznego wymagały założenia teoretyczne programu, w tym takie pojęcia jak: kompetencje osobowe i społeczne, aspiracje życiowe, edukacyjne i zawodowe oraz preferencje zawodowe. Doprecyzowanie teoretyczne jest konieczne z uwagi na to, aby każdy wychowawca i mentor oraz uczestnik projektu (wychowanek) dobrze się rozumieli.

W celu wzmocnienia skuteczności wymiany informacji i refleksji dotyczących wychowanka, jego postępów, osiągnięć i zmian, jakie dokonują się w zakresie kompetencji objętych programem usamodzielnienia, w założeniach teoretycznych metody wychowawczej,

w nowej wersji Podręcznika, zawarto następujące treści:

- Kompetencje osobowe jako warunek usamodzielnienia.
- Kompetencje społeczne i ich znaczenie w procesie usamodzielnienia.
- Rola aspiracji edukacyjnych i życiowych w przygotowaniu wychowanka do usamodzielnienia.
- Preferencje zawodowe i ich znaczenie w wyborze ścieżki edukacyjnej i zawodowej.

Poszerzono także zakres informacji zawartych w Bazie wiedzy o rynku pracy oraz, aby ułatwić stosowanie metody dodano nowe materiały (załączone do Podręcznika), takie jak:

- Prowadzenie rozmów metodą coachingową.

- Motywowanie podopiecznego do współpracy.
- Teksty narracyjne w pracy z młodzieżą.

Pragniemy podkreślić, iż elementy metodologii projektu „Świat dobrej przyszłości” są realizowane w rodzinnych domach dziecka w obwodzie wołyńskim na Ukrainie i wśród środowisk młodzieży de faworyzowanej w Mołdawii.

1. NAZWA PRODUKTU FINALNEGO

Produkt finalny w wymiarze konceptualnym to zindywidualizowana i wielopłaszczyznowa metoda wychowawcza stosowana w placówkach opiekuńczo-wychowawczych. W wymiarze materialnym jest to Podręcznik „Świat dobrej przyszłości. Innowacyjne metody i narzędzia pracy wychowawczej” wraz z załączonymi materiałami.

Produkt finalny składa się z następujących elementów:

1. Metodologia przygotowania wychowawców, pełniących rolę tutorów

W ramach testowania miał miejsce proces przygotowania wychowawców poprzez kompleksowe szkolenia i warsztaty. Wychowawcy pozyskali wiedzę w zakresie:

- tutoringu jako metody pracy indywidualnej z wychowankami placówek opiekuńczo-wychowawczych;
- technik i narzędzi coachingowych do pracy indywidualnej z wychowankami;
- kompetencji osobistych oraz społecznych niezbędnych do efektywnego funkcjonowania w życiu osobistym i zawodowym (macierz kompetencji intra oraz interpersonalnych, analiza transakcyjna w relacjach międzyludzkich, socjoterapia oraz dynamika funkcjonowania grupy);
- diagnozy oraz rozwoju kompetencji zawodowych wspierających proces usamodzielniania.

2. Metodologia przygotowania byłych wychowanków domów dziecka, pełniących rolę mentorów

Metodologia przygotowania byłych wychowanków domów dziecka pełniących rolę mentorów opierała się na pozyskaniu przez nich wiedzy w następujących obszarach:

- mentoring jako metoda wsparcia indywidualnego rozwoju;

- założenia, cele oraz funkcje mentoringu;
- pożądane kompetencje mentora oraz jego rola w procesie wsparcia;
- zasady pracy z podopiecznym;
- korzyści dla podopiecznego oraz mentora z udziału w procesie;
- wykorzystanie z „Bilansu Zasobów” do pracy z podopiecznym;
- narzędzia mentoringowe oraz coachingowe do indywidualnej pracy z wychowankiem;
- diagnoza indywidualnych zasobów mentora stanowiących narzędzie jego pracy.

3. Metodologia diagnozy indywidualnej opartej na zasobach

Diagnoza indywidualnego potencjału wychowanków została oparta na metodzie „**Bilansu Zasobów**”.

„Bilans Zasobów” jest narzędziem doradztwa, które prowadzi do autorefleksji, umożliwia młodzieży aktywizację, poznanie i rozwój własnych umiejętności, zidentyfikowanie własnych wartości oraz alternatywnych strategii rozwiązywania problemów i realizację indywidualnego planu działania oraz projektu osobistego rozwoju.

4. Metody i narzędzia pracy tutorów

Wychowawcy (tutorzy) w ramach testowania prowadzili indywidualne sesje coachingowe z podopiecznymi. Między sesjami wychowankowie otrzymywali różne zadania od tutorów, których celem było wspieranie nabytej wiedzy, umiejętności oraz postaw praktyce. Zestawy narzędzi do pracy indywidualnej zostały skatalogowane według 3 obszarów:

- **rozwój kompetencji osobistych** (kompetencja intrapersonalne).
- **rozwój kompetencji społecznych** (kompetencje interpersonalne).
- **diagnoza i rozwój kompetencji zawodowych** (obszar doradztwa zawodowego).

W pierwszym etapie pracy tutorzy skupili się na indywidualnej diagnozie poszczególnych wychowanków według „Bilansu zasobów”. Następnie wychowawcy wspierali podopiecznych w rozwijaniu kompetencji osobistych oraz społecznych wychowanków. Powyższe

kompetencje stały się fundamentem do dalszej pracy w obszarze usamodzielniania się i budowania przyszłości zawodowej.

5. Metody i narzędzia pracy mentorów

Mentorzy (byli wychowankowie domów dziecka) podobnie jak tutorzy prowadzili ze swoimi podopiecznymi indywidualne sesje mentoringowe. Głównym celem spotkań było wsparcie wychowanków w rozwoju kompetencji, talentów i zainteresowań, a także przygotowanie ich do procesu budowania przyszłości. Rok 2013 został uzupełniony o sesje poświęcone usamodzielnianiu wychowanka na rynku pracy. W swojej pracy mentorzy posługiwali się „Scenariuszami sesji dla mentorów” zawierającymi zestaw ćwiczeń do wykonania podczas spotkań oraz zadania do pracy samodzielnej podopiecznego.

2. PROBLEM, NA KTÓRY ODPOWIADA INNOWACJA

2.1. PROBLEM GŁÓWNY

Opracowanie innowacji jest odpowiedzią na problemy związane z koniecznością poszukiwania spójnych, skrajnie zindywidualizowanych i skutecznych metod wychowawczych, które pozwalałyby na zmniejszenie negatywnych skutków pobytu dziecka w placówce opiekuńczo-wychowawczej i ułatwiałyby start w dorosłe życie.

Zarówno diagnoza przedprojektowa, badania prowadzone w trakcie pierwszego etapu realizacji przedsięwzięcia, jak i aktualna analiza procesu wychowawczego dokonana na potrzeby walidacji produktu pokazały, iż proces wychowawczy w placówkach ukierunkowany jest na zaspokajanie potrzeb biologicznych, edukacyjnych i psychologicznych z dominantą formalnego porządku i kreowania umiejętności praktycznych. Aktualnie metoda pracy z dzieckiem zamiast na diagnozie zasobów koncentruje się na identyfikacji braków. Takie podejście oznacza, iż doraźnie niwelowane są deficyty, a w pracy wychowawczej brakuje konstruktywnego procesu rozwoju talentów i zainteresowań.

W procesie wychowawczym zbyt mało czasu poświęca się na budowanie własnej podmiotowości, budowanie świata wartości i kształtowanie umiejętności emocjonalno-

poznawczych. W zgodnej opinii psychologów działania te mają ogromny wpływ na zachowanie dziecka w przyszłości oraz jego wybory życiowe. Obecnie proces usamodzielniania rozpoczynany zbyt późno, ukierunkowany jest głównie na kwestie praktyczne, takie jak np.: pomoc w uzyskaniu kwalifikacji zawodowych czy w uzyskaniu mieszkania chronionego. Nie deprecjonując dotychczasowych działań wychowawców i ich wielkiego zaangażowania w pracę należy stwierdzić, iż system pracy z dzieckiem musi ulec przeobrażeniu. Dzisiejsze metody są po prostu niewystarczająco efektywne wobec narastających problemów takich jak m.in.: agresja wychowanków, kolizje z prawem, uzależnienia behawioralne czy wreszcie powielanie patologicznych zachowań po opuszczeniu placówki.

Opracowana i wdrożona przez nas metoda wychowawcza odpowiada na powyżej wskazane problemy. Projekt bowiem zmienił podejście do pracy wychowawców, w której główny nacisk położono na rozwój osobowy dziecka (aby niwelować skutki dziedziczenia dysfunkcji emocjonalnych), na nabycie umiejętności emocjonalno poznawczych (aby budować świat wartości) oraz odpowiednie wieloetapowe i kompleksowe przygotowanie do usamodzielniania (aby dziecko umiało podejmować właściwe decyzje życiowe i nie powielało patologicznych zachowań swoich rodziców).

Zaproponowana przez nas innowacyjna metoda wychowawcza jest godna upowszechniania i stosowania, gdyż problemy wskazywane w przeprowadzonych diagnozach są cały czas aktualne. Nowe skuteczne rozwiązania w pracy wychowawców są niezwykle potrzebne w kontekście coraz to nowych problemów wychowawczych i zagrożeń pojawiających się w otaczającym świecie. Każdy wychowanek dźwiga bagaż krzywdy jakiej doznał z powodu przebywania w rodzinie patologicznej a następnie umieszczenia go w placówce. Aby dać mu szansę na normalne życie i przekreślić możliwości zejścia na złą drogę potrzebne są rozwiązania wskazujące pozytywne wzorce zachowań i strategicznych wyborów życiowych i zawodowych. Służy temu praca tutorów i mentorów.

Chcielibyśmy zwrócić uwagę na fakt, iż projektodawca w odpowiedzi na powyżej wskazane problemy postawił sobie za cel główny zwiększenie o 50% skuteczności metod wychowawczych prowadzących do wczesnej interwencji socjalnej i przeciwdziałania

wykluczeniu społecznemu wśród 52 wychowanków domów dziecka z woj. lubelskiego do końca 2013 roku.

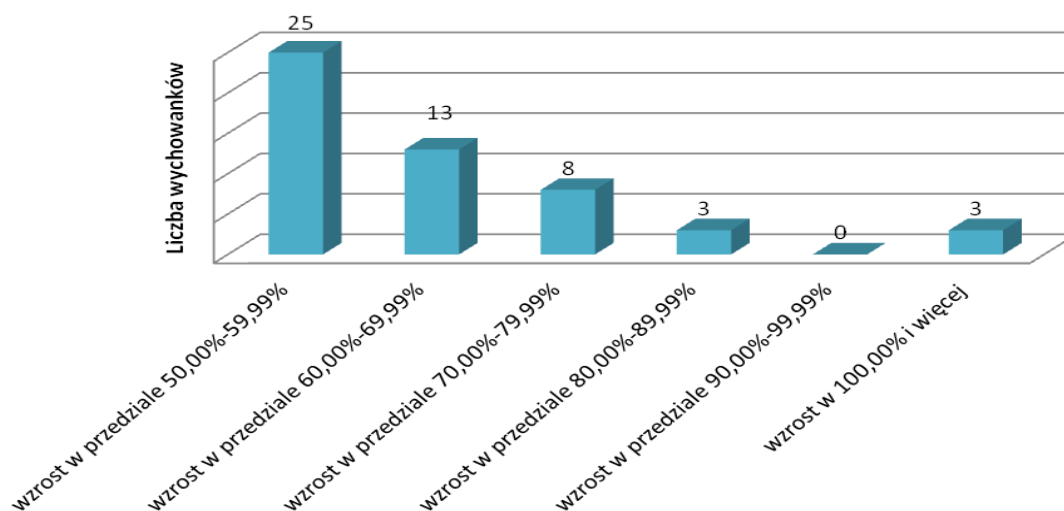
Aby zweryfikować stopień osiągnięcia celu głównego eksperci prowadzący ewaluację posłużyli się tabelą z części VII Bilansu Zasobów, w której wychowawcy na bieżąco (co dwa miesiące) oceniali na skali od 0 do 6 postępy uczniów w takich obszarach jak m.in.:

- nauka szkolna;
- funkcjonowanie społeczne dziecka w placówce;
- samodzielność, umiejętność samoobsługi;
- funkcjonowanie emocjonalne.

Jak pokazuje poniższy wykres u wszystkich 52 wychowanków nastąpił co najmniej 50% wzrost ocen uzyskiwanych w badaniu ostatnim w porównaniu do badania pierwszego. Wzrost ocen w przedziale między 50,00%-59,99% zanotowano dla blisko połowy wychowanków, wyniki 25 % osób osiągnęły wzrost w przedziale 60,00%-69,99%, a zsumowane wyniki 8 osób wzrosły w przedziale 70,00%-79,99%. Po 3 osoby zanotowały wzrost w przedziale 80,00%-89,99% i 100% lub powyżej. Najniższy wzrost wynosi 50,00%, a najwyższy ponad 120,00%. Średni wzrost ocen uzyskanych w badaniu ostatnim w porównaniu do badania pierwszego wynosi blisko 65,00%.

Dane pokazują jednoznacznie, że cel główny został osiągnięty, a projekt przyczynił się do wypracowania metody, pozwalającej na wzrost efektywności pracy wychowawczej prowadzącej do wczesnej interwencji socjalnej i przeciwdziałaniu wykluczeniu społecznemu wychowanków placówek opiekuńczo-wychowawczych.

Wzrost ocen pomiędzy badaniem pierwszym a trzecim w 4 badanych obszarach

Wykres 1. Wzrost ocen pomiędzy badaniem pierwszym a trzecim w 4 badanych obszarach (nauka szkolna, funkcjonowanie społeczne dziecka w placówce, samodzielność, umiejętność samoobsługi, funkcjonowanie emocjonalne).

2.2. GRUPY DOCELOWE INNOWACJI

Wypracowana i wdrożona nowa metoda wychowawcza przyczyniła się do rozwiązywania problemów następujących grup :

- **Wychowankowie placówek opiekuńczo-wychowawczych z województwa lubelskiego w wieku 15-18 lat pochodzący z rodzin w których panowała przemoc bądź uzależnienie od alkoholu lub substancji psychoaktywnych.**

Fakt wychowywania dziecka w dysfunkcyjnej rodzinie, w której nie zapewniono mu prawidłowych warunków do rozwoju fizycznego i psychicznego a następnie umieszczenie go w placówce opiekuńczo-wychowawczej zawsze pozostawia piętno w psychice powodujące zachowania agresywne, problemy emocjonalne i niepowodzenia szkolne, zjawisko wiktymizacji. Dużo problemów pojawia się także na etapie usamodzielniania się wychowanka i przygotowywania go do wyjścia z placówki. Większość wychowanków, którzy w wieku 18 lat opuszczają dom dziecka są nieprzygotowani do życia. Różnią się jednak

od swoich rówieśników tym, że z reguły praktycznie nie mają żadnego wsparcia ze strony najbliższych. Często wracają do środowiska, z którego ich zabrano. Dokonują mimowolnych porównań dwóch światów (tego rodzinnego i tego, który poznali w trakcie pobytu w placówce), ale nie mając szans na zmianę, bezradnie wobec presji dorosłych, powielają rodzinne wzorce życia: często alkoholizm, bierność zawodową, zachowania przestępcze.

Dzięki projektowi powyższa sytuacja uległa zmianie na lepsze. Jak pokazują bowiem wyniki ewaluacji zewnętrznej i wewnętrznej 52 wychowanków domów dziecka z woj. lubelskiego pozyskało umiejętności w zakresie prawidłowego funkcjonowania w życiu społecznym i kierowania rozwojem zawodowym.

W wyniku podjętych działań w projekcie u wychowanków zaobserwowano pozytywne zmiany w zachowaniach i postawach. Najważniejsze z nich to:

- motywacja do zmian postaw destruktivnych
- umiejętność stawiania celów, planowania działań i realizacji zamierzeń
- gotowość do pokonywania trudnych sytuacji
- wyrażanie emocji zgodnie z normami społecznymi
- umiejętność hierarchizacji wartości
- znacząca motywacja do nauki
- poczucie własnej wartości.

U niektórych wychowanków udało się także zniwelować bunt wobec świata dorosłych i zachowania agresywne.

Sami wychowankowie stwierdzili, iż udział w projekcie miał dla nich szczególne znaczenie, przyniósł efekty w postaci nie tylko wzrostu poszczególnych zdolności czy kompetencji, ale także sprawił, że dzięki pracy z tutorami oraz mentorami zostali oni wyposażeni w wiedzę dotyczącą ich samych. Dzięki temu wychowankowie poczuli się bezpiecznej myśląc o swoim dorosłym życiu i przyszłości. Należy zauważyć, że wszyscy wychowankowie jednoznacznie podkreślili, że rozmowy z wychowawcami i mentorami pozwoliły im na łatwiejsze przygotowanie się do wejścia w dorosłe życie.

Szczegółowe informacje na temat efektów innowacyjnej metody wychowawczej znajduje się w *Raporcie z ewaluacji zewnętrznej projektu innowacyjnego „Świat dobrej przyszłości”*.

- **Wychowawcy z 28 placówek opiekuńczo-wychowawczych funkcjonujących na terenie województwa lubelskiego**

Diagnoza przeprowadzona w trakcie pierwszego etapu realizacji projektu wskazała dość znaczący problem w procesie wychowawczym, jakim jest wypalenie zawodowe wychowawców w domach dziecka. Wychowawca w domu dziecka jest odpowiedzialny za prawidłowe relacje emocjonalne z wychowankiem. Podstawą wykonywania przez niego obowiązków zawodowych jest zaangażowanie poznawcze, emocjonalne i społeczne w problemy społeczności domu dziecka. Podstawowym narzędziem pracy wychowawcy jest jego własna osobowość. Wychowawca podczas kierowania procesem wychowawczym wchodzi w bezpośrednie relacje z wychowankami, ich rodzicami, nauczycielami w szkole, pracownikami socjalnymi, policjantami. Kontaktom tym, przez cały okres pracy, towarzyszą różne emocje, które często są przyczyną stresu, wyczerpania emocjonalnego i niskiej satysfakcji zawodowej. Ryzyko wypalenia zawodowego wynika także z faktu, iż wychowanie jest procesem długotrwałym, z którym związane są różne problemy i konflikty oraz trudności z oceną i pomiarem uzyskanych rezultatów.

Analizując wyniki badań przeprowadzonych wśród wychowawców w lubelskich domach dziecka oraz wyniki badań fokusowych prowadzonych na potrzeby diagnozy projektu, można stwierdzić, że połowa badanych znalazła się w początkowej fazie wypalenia zawodowego, co wymaga uruchomienia takich procesów, jak dostarczenie nowych kompetencji czy nowych narzędzi do pracy. Pozwoli to na minimalizowanie zjawiska wypalenia i neutralizację jego skutków, a tym samym na zwiększenie efektywności pracy z wychowankiem. Wyniki badań fokusowych pokazały także deficyt umiejętności wychowawców w obszarze nowych metod pracy z dzieckiem.

Projekt przyczynił się do rozwiązania powyższych problemów. Wychowawcy pozyskali bowiem unikatową i nowoczesną wiedzę w zakresie m.in.: tutoringu, coachingu, diagnozy kompetencji, poradnictwa zawodowego, socjoterapii, strategii działań w zakresie wczesnej interwencji. Wychowawcy otrzymali narzędzia pozwalające na metodyczne i wielopłaszczyznowe przygotowanie podopiecznego do budowania jego przyszłości

zawodowej i wyjścia z placówki. Wychowawcy wyposażeni zostali również w wiedzę i narzędzia do samodzielnej pracy nad własnym rozwojem. Świadomy rozwój wychowawców (tutorów) jest niezbędny do tego aby móc wspierać w rozwoju innych.

W ocenie wychowawców (przeprowadzonej w ramach monitoringu testowania i ewaluacji produktu) metody i narzędzia zastosowane w pracy przyniosły wiele korzyści. Wychowawcy podkreślali, iż zindywidualizowana praca pozwoliła na zmniejszenie problemów wychowawczych, lepsze przygotowanie do dorosłego życia, wpłynęła na poprawę relacji społecznych wychowanków.

Projekt więc z jednej strony pozwolił na nabycie wiedzy w zakresie innowacyjnych metod wychowawczych, z drugiej na uzyskanie konkretnych efektów pracy w postaci pozytywnych zmian jakie zaszły u wychowanków.

Niewątpliwie nowe impulsy wniesione do pracy wychowawców przyczyniły się do zminimalizowania zjawiska wypalenia zawodowego.

2.3. CO NOWEGO PROJEKT WNOSI DO OBECNIE STOSOWANEJ PRAKTYKI?

Projekt wnosi nową jakość do pracy wychowawców placówek opiekuńczo-wychowawczych i procesu usamodzielniania się. W nowej metodzie pracy wychowawca jest nie tylko opiekunem dziecka, ale przede wszystkim autorytetem i tutorem, który wspiera dziecko na każdym etapie jego życia. Pełnienie roli tutora przez wychowawcę pozwala zachować zdrowe granice pomiędzy zaangażowaniem emocjonalnym a zaangażowaniem działaniowym w realizacji zadań wynikających z pracy z wychowankiem.

Wychowawcy wyposażeni zostali w nowe narzędzia pracy (Bilans zasobów, Scenariusze sesji dla tutorów, Indywidualna Karta Rozwoju) pozwalające na precyzyjną diagnozę naturalnych predyspozycji i zasobów dziecka, rozwój kompetencji osobistych i społecznych, kierunkowanie rozwoju wychowanka i efektywne przygotowanie podopiecznego do życia zawodowego, społecznego i rodzinnego po opuszczeniu domu dziecka. Narzędzia te wspierają pracę wychowawców, ale też pozwalają na ocenę postępu działań w obszarze zmiany postaw i zachowań.

W stosowanej dotychczas praktyce diagnozowania wychowanka pokazuje się jakie braki (niedostatki, deficyty) występują u dziecka, analizuje się dysfunkcje i zaburzenia osobowości oraz sfery emocjonalno-społeczno-wolicjonalnej. Na tej podstawie wprowadza się działania korygujące, realizowane doraźnie i w miarę potrzeb.

Za pomocą wypracowanego projekcie Bilansu zasobów możemy bardzo dokładnie określić potencjał osobowy, temperament, zdolności indywidualne i umiejętności społeczne, emocjonalne i działaniowe. Wczesne rozpoznanie zdolności jest niezwykle ważnym elementem w procesie interwencji socjalnej i przeciwdziałaniu wykluczeniu społecznemu, gdyż podejście to pozwala na właściwe zaplanowanie rozwoju wychowanka. Na podstawie nowej diagnozy możemy zaplanować działania zapobiegawcze (prewencyjne), w przypadku diagnozy bazującej na brakach – tylko działania naprawcze (korygujące), które nie zawsze przynoszą oczekiwany rezultat, gdyż często dysfunkcje odkrywamy po prostu za późno. Istotnym jest również fakt, iż diagnozę zasobów potrafi przeprowadzić wychowawca, co ma duże znaczenie w kontekście braku obowiązku zatrudniania psychologów i pedagogów w placówkach. Czynnikiem wyróżniającym naszą metodę jest na oparcie procesu wychowawczego na budowaniu poczucia własnej wartości, stabilnego świata i poczucia sprawstwa. Młody człowiek uczy się rozpoznawać swoje wartości oraz przekładać wartości na realne cele życiowe. To wszystko ma wpływ na konstruowanie pozytywnej samooceny i poczucia sprawstwa.

Kolejnym elementem wyróżniającym nasz produkt jest konstrukcja procesu usamodzielniania się wychowanków. W proponowanym przez nas rozwiązaniu przygotowanie do wejścia w dorosłość jest procesem wieloetapowym, wielopłaszczyznowym i spójnym, który rozpoczyna się w optymalnym wieku – w momencie ukończenia 15 roku życia. Do tej pory moment rozpoczęcia procesu usamodzielniania nie był określany bądź był inicjowany zbyt późno. Wielowątkowość tego procesu, stanowiącego spójną sekwencję działań czyni przygotowania do wejścia w dorosłość bardziej skutecznymi.

Nowa jakość procesu wychowawczego to także praca mentorów – byłych wychowanków domów dziecka, którzy dzieląc się swoim doświadczeniem życiowym z podopiecznymi wspierali ich w rozwoju talentów i budowaniu przyszłości.

Jak pokazały wyniki testowania spotkania wychowanków z mentorami okazały się niezwykle ważne i potrzebne. Mentorzy bowiem jako byli wychowankowie domów dziecka stanowili „żywy przykład”, że pobyt w placówce nie oznacza porażki na całe życie. Spotkania z mentorami przyczyniły się do zmiany postaw wychowanków. Stali się oni bardziej zmotywowani do nauki, poczuli się pewniej myśląc o swoim dorosłym życiu, wyzwoliło się w nich przekonanie, że mogą żyć jak inni ludzie.

Proponowana metoda jest skuteczna, łatwa w stosowaniu, można ją wdrożyć bez ponoszenia dodatkowych kosztów. Praca według nowej metody może odbywać się w oparciu o zasoby personalne i infrastrukturalne placówki opiekuńczo - wychowawczej.

Wprowadzone w wyniku ewaluacji i monitoringu procesu testowania zmiany w Podręczniku „Świat dobrej przyszłości. Innowacyjne metody i narzędzia pracy wychowawców” czynią produkt jeszcze łatwiejszym do wdrożenia i stosowania.

3. UŻYTKOWNICY, KTÓRZY MOGĄ ZASTOSOWAĆ INNOWACJĘ

W wymiarze instytucjonalnym produkt w sposób kompleksowy mogą stosować placówki opiekuńczo-wychowawcze w całym kraju, tj. placówki socjalizacyjne (domy dziecka), młodzieżowe ośrodki wychowawcze, młodzieżowe ośrodki socjoterapeutyczne.

W wymiarze personalnym produkt skierowany jest do wychowawców w/w placówek.

Niektóre elementy produktu, takie jak: Bilans zasobów i Macierz kompetencji mogą być z powodzeniem stosowane przez wychowawców, psychologów, pedagogów pracujących w Ochotniczych Hufcach Pracy, pogotowiach opiekuńczych i w zakładach poprawczych.

4. DZIAŁANIA /NAKŁADY/, ZMIANY KONIECZNE DO WDROŻENIA INNOWACJI

Wdrożenie innowacyjnej metody wychowawczej odbywa się w oparciu o własne zasoby placówki. Praca wychowawcza w oparciu o nową metodę nie powoduje zwiększenia czasu pracy kadry wychowawców.

Proponowana metoda jest bardzo szczegółowo opisana w Podręczniku „Świat dobrej przyszłości. Innowacyjne narzędzia i metody pracy wychowawczej”, w związku z powyższym nie występuje konieczność zatrudniania dodatkowych ekspertów.

W opinii ekspertów przeprowadzających ewaluację Podręcznik wraz materiałami stanowią zbiór doskonałych ćwiczeń i narzędzi do pracy z wychowankami domów dziecka. Koszty, które pojawią się w trakcie pracy z wychowankiem to: koszt zakupu papieru do druku ćwiczeń, formularzy i arkuszy, koszt zakupu tonerów, koszt eksploatacji drukarek i kserokopiarek. Dyrektorzy i wychowawcy powinni rozważyć, aby w ramach środków przeznaczonych na wypoczynek wakacyjny, zaplanować wykupienie lub zorganizowanie jednego obozu tematycznego (wypoczynek wakacyjny połączony z terapią rozwojową).

Istotna z punktu widzenia skuteczności metody jest praca mentorów (aspekt wiarygodności w stosunku do wychowanków, wszechstronna znajomość trudności i problemów w procesie usamodzielniania się). Dlatego też sugerujemy udział mentorów, wywodzących się z domów dziecka na zasadzie wolontariatu. Gdyby taki wariant nie był możliwy należy rozważyć skorzystanie z usług mentora w oparciu o umowę cywilną – prawną.

Szacujemy, iż czas niezbędny do wdrożenia nowej metody wychowawczej w placówkach nie biorących udział w testowaniu wynosi ok. 4 miesiące. Jest to czas potrzebny na zapoznanie się z procesem, przygotowanie wychowawców, zapoznanie wychowanków z nowymi zasadami pracy.

5. DOSTĘPNOŚĆ PRODUKTU FINALNEGO DLA JEGO PRZYSZŁYCH UŻYTKOWNIKÓW

W końcowym etapie realizacji projektu na szeroką skalę zostaną przeprowadzone działania upowszechniające nowatorską metodę wychowawczą.

Przedmiotem upowszechniania będzie cały produkt finalny wraz ze wszystkimi jego elementami tj. **metodologią przygotowania wychowawców, metodologią przygotowania**

mentorów, metodologią diagnozy indywidualnej opartej na zasobach, metodami i narzędziami pracy tutorów, metodami i narzędziami pracy mentorów.

Narzędziem rozpowszechniania informacji o produkcie będą:

- artykuły na stronie internetowej projektu i placówek opiekuńczo-wychowawczych testujących produkt oraz artykuły prasowe w prasie regionalnej i ogólnopolskiej prezentujące nowatorską metodę wychowawczą;
- warsztaty dla przyszłych użytkowników produktu, warsztaty dyskusyjne, regionalna konferencja upowszechniająca. Celem powyższych działań będzie prezentacja nowej metody wychowawczej, prezentacja doświadczeń tutorów i mentorów testujących produkt, zachęcenie do wdrożenia nowej metody, pokazanie korzyści dla wychowanków i wychowawców wynikających z zastosowania innowacyjnych rozwiązań;
- film prezentujący dobre praktyki i główne założenia metody (film zostanie zamieszczony na stronach internetowych Fundacji Inicjatyw Menedżerskich, placówek testujących oraz na portalach społecznościowych);
- listy rekomendacyjne przesłane do kadry kierowniczej placówek opiekuńczo-wychowawczych, placówek resocjalizacyjnych i Ochotniczych Hufców Pracy w całej Polsce. W listach tych zostanie zawarta krótka informacja o produkcie oraz opis osiągniętych efektów pracy wychowawczej.

Działaniami upowszechniającymi zostanie objęta szeroka grupa przyszłych użytkowników (kadra kierownicza, wychowawcy, pedagodzy, psychologzy placówek opiekuńczo – wychowawczych, placówek resocjalizacyjnych, Ochotniczych Hufców Pracy).

Podręcznik wraz materiałami jest umieszczony na stronie internetowej Fundacji Inicjatyw Menedżerskich (www.fim.org.pl/projekt/swiat/). Adres strony zostanie podany w artykułach prezentujących produkt, materiałach dystrybuowanych podczas warsztatów i filmu, w listach rekomendacyjnych oraz w filmie.

Aby zwiększyć dostępność produktu dla przyszłych użytkowników, ekspert metodycznych oraz autorzy Podręcznika świadczyć będą bezpłatne konsultacje dla placówek zainteresowanych wdrożeniem nowej metody wychowawczej.

6. ZMIANY W ZAKRESIE STRATEGII UPOWSZECHNIANIA

W efekcie prac nad ostateczną wersją produktu finalnego Grupa Koordynująca (odpowiedzialna na monitoring przebiegu testowania) podjęła decyzję o wprowadzeniu małej zmiany do działań upowszechniających. Celem zwiększenia dostępności informacji o nowej metodzie wychowawczej film będzie zamieszczony dodatkowo na portalach społecznościowych. Poza tym nie ma konieczności wprowadzania innych zmian.

7. ZMIANY W ZAKRESIE STRATEGII WŁĄCZANIA DO GŁÓWNEGO NURTU

Ostateczna wersja produktu finalnego nie wymaga wprowadzenia zmian do działań mainstreamingowych, o których mowa w Strategii Projektu Innowacyjnego Testującego.

Załączniki:

1. Podręcznik „Świat dobrej przyszłości. Innowacyjne narzędzia i metody pracy wychowawczej” oraz:

- Załącznik nr 1 *Prowadzenie rozmów metodą coachingu*
- Załącznik nr 2 *Motywowanie podopiecznego do współpracy*
- Załącznik nr 3 *Bilans zasobów*
- Załącznik nr 4 *Macierz kompetencji*
- Załącznik nr 5 *Scenariusze sesji tutora*
- Załącznik nr 6 *Scenariusze sesji dla mentorów*
- Załącznik nr 7 *Teksty narracyjne w pracy z młodzieżą*
- Załącznik nr 8 *ABC Tutoringu*
- Załącznik nr 9 *ABC Mentoringu*
- Załącznik nr 10 *Baza wiedzy psychologicznej*
- Załącznik nr 11 *Baza wiedzy z zakresu rynku pracy*
- Załącznik nr 12 *Selfcoaching*

2. Raport ewaluacyjny